

ידיהם על קרבנן למאן דאמר נשים מותרות לסמוך על קרבנן. ולמאן דאמר שאסורות לסמוך, מכל מקום, היו נכנסות לעמוד על קרבנן.

ד. **שער השיר** — שדרכו היו מכניסים כלי שיר לנגינת הלויים.

ולמה נקרא שמו של השער הראשון שבצפון הסמוך למערב **שער יבניה**?

לפי שבו יצא יבניה מלך יהודה בגלותו, לאחר שנכנס למקדש להשתחוות ולבקש רחמים על הליכתו בגולה לבבל, ויצא דרך אותו שער.

השערים שבמזרח הם:

א. **שער ניקנור** — על שם ניקנור שהביא דלתותיו מאלכסנדריא בדרך נס.

ב. **ושני פשפשיין** [שערים קטנים שבהם דלתות קטנות] היו קבועין לו בשער הגדול אחד **בימינו, ואחד בשמאלו**, כדי שיהיו נוחות להפתח למי שירצה, בכל עת שירצה [מאירי]. ואף הם נמנים בכלל שלש עשרה השערים.

ושנים נוספים היו במערב, שלא היה להם שם ידוע מפני שלא היו משמשים אלא מעט, לצאת דרך שם לרחבה שאחורי המקדש [מאירי].

נמצאו כל השערים יחד שלשה עשר, וכנגדם היו שלש עשרה ההתשחוויות.

גמרא:

ואמרינן: **מתניתין — אבא יוסה בן יוחנן**

ועולה ממזרח למערב, ונמצא שהשער הסמוך ביותר למערב הוא היותר עליון, ולפיכך נקרא כן [ולא נתפרש מה היה משמש שער זה].

ב. **שער הדלק** — היה סמוך לשער העליון, ונקרא כן על שם שמכניסים דרך שם את העצים למערכה, שדולקים על המזבח.

ג. **שער הבכורות** — שמכניסים דרך שם את הבכורות הנשחטים בדרום, כדין קדשים קלים, שמקום שחיתתן בדרום.

ד. **שער המיב**. ולמה נקרא שמו "שער המיב" — כיון שבו מכניסין צלוחית

של ניסוך המיב בחג הסוכות. י"א-א

רבי אליעזר בן יעקב אומר: לכן נקרא שער המיב, כי בו המיב מפכין [יוצאין בזרימה דקה, כרוחב פי הפך] לעתיד לבא, ועתידין [על פי נבואת יחזקאל] להיות יוצאין ונובעים מתחת מפתח הבית בקדש הקדשים. ובתחילתן זרימתן הם בעובי קרני חגבים, וכשמגיעין לשער זה יתרבו ויהיו כבר כרוחב פי הפך.

וכנגד ארבעה שערים אלו שבדרום היה משתחה ארבע השתחוויות לדרום.

לעומתן של ארבעת השערים בדרום היו ארבעה שערים בצפון, ממוכים למערב:

א. **שער יבניה**. [ובהמשך המשנה יבואר הטעם שנקרא כן].

ב. **שער הקרבן** — שבו מכניסים קרבנות קדשי קדשים, שמקום שחיתתן הוא בצפון העזרה.

ג. **שער הנשים** — שבו נכנסות הנשים לסמוך

היא, דאמר שלשה עשר שערים היו במקדש, ולפיכך יתכן לפרש שההשתחויות היו כנגד שלשה עשר שערים.

ברם כרבנן [אבל לרבנן] אי אפשר לפרש משנתינו כן. שלדעתם רק שבעה שערים היו בעזרה.

ואם כן על דעתיה דרבנן [לדעת רבנן], יש לנו לדעת: היכן היו שלש עשרה ההשתחויות הללו?

ומשנינן: רבנן יפרשו כי החיא כמו דתנינן תמן ששנינו שם במסכת מדות:

שלש עשרה פרצות היו בו בכתל העזרה, שפרצום מלכי יון, וחזרו וגדרום בני חשמונאי. וגזרו כנגדן שלש עשרה השתחוואות.

שנינו במשנה: ולמה נקרא שמו שער המים? רבי אליעזר בן יעקב אומר: בו המים מפכין ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית, כנבואת יחזקאל.

ומפרשת הגמרא פסוקי נבואה זו.

כתיב בזכריה [יד ח]: "והיה ביום ההוא, יצאו מים חיים מירושלים. חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון. בקיץ ובחרף יהיה".

תני: מבית קדשי הקדשים ינבעו המים. אלא שמשם ועד הפרוכת של קדשי הקדשים יהיה הקילוח דק כקרני סילי וכילוי [כקרני זבובין ויתושיין] שהם דקים ביותר.

ומן הפרוכת עד מנבח הזהב יתרחב מעט הקילוח ויעשה כקרני הנבים.

וממנבח הזהב עד עזרות יהיה הקילוח כחוט אריגה של שתי, שהוא עב יותר מקרני חגבים.

ומן העזרות עד מפתן הבית יעשה הקילוח כחוט אריגה של ערב, שהוא עב משל שתי. ומכאן ואילך יתגבר הקילוח ויעשה רוחבו כקילוח היוצא מפי הפך.

דכתיב כנבואת יחזקאל [מז ב ה]:

"והנה מים מפכים מן הכתף הימנית, בצאת האיש קדים וקו בידו.

וימד אלף באמה, ויעבירונו במים מי אפסים.

וימד אלף ויעבירונו במים מיס ברכים.

וימד אלף ויעברני מי מתנים.

וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור, כי גאו המים מי שחו נחל אשר לא יעבר".

וכך הוא ביאור הפסוקים:

"והנה מים מפכים" — יוצאים ברוחב קילוחן כמימי הפך, "מן הכתף הימנית" — דהיינו מן השער הדרומי, וכפי ששנינו במשנתינו: שער המים שבו מפכים ויוצאין מתחת מפתן הבית, וממשיכים ומתחזקים ממקום למקום, וכדלהלן.

"בצאת האיש קדים וקו בידו" — נטל המלאך קנה מדידה בידו.

"וימד אלף באמה" — ומדד אלף אמות ממפתן הבית.

ומפרשת הגמרא מאי משמע ד"שחור" לשון שייט הוא — כדאמר רב חונה באתרין [במקומנו], קרו אינשי לשייטא — שחונא.

וכן מצינו במקרא, שנאמר בישעיה: "ופני ידיו בקרבנו כאשר יפרש השוחח לשוחח". הרי שהשט במים קרוי "שוחח".

רבי יוסי בא לפרש באופן אחר את הביטוי "מי שחור" האמור על נחל זה היוצא מהמקדש.

מהו "מי שחור"?

אמר רבי יוסי בי רבי בון: "מי שחור" היינו מיין [מים] דמתמללין בעלמא [שמשחיין עליהם בעולם].

"שחור" לשון שיחה הוא, וכוונת הכתוב לומר שמי הנחל שוטפין כל כך, עד שהם מעוררין את בני האדם לתהות בהם ולשוחח עליו.

ומביאה הגמרא פסוק נוסף העוסק במעיין זה האמור בנבואת יחזקאל.

כתיב בזכריה: [יג א] "ביום ההוא יהיה מקור [מעייין] נפתח לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנדה"

וקשה, מהו דכתיב במקרא זה "לחטאת ולנדה", דמשמע שמעיין זה כשר רק לטבילת נדה, ול"מי חטאת", שהיו נותנין באפר פרה אדומה. אך לשאר טבילות אינם כשרים, ומדוע, הא מעיין כשר הוא לכל הטבילות?

אמר רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יוחנן: כך היא כוונת המקרא. שהמים הזורמים במעיין בקטע שמבית דוד שהיה חוץ

"ויעבירני במים מי אפסים" — העבירני המלאך בחזוני במים. ושם כבר היו המים בעומק מי אפסים. והיינו שהגיעו המים עד קרפולה [עד הקרסוליים].

"וימד אלף, ויעבירני במים מי ברכים" — ושוב מדד המלאך אלף אמה נוספים ושם נתרבו המים והגיעו עד ברכייה [עד הברכים].

"וימד אלף, ויעבירני מי מתנים" — מדד אלף אמה נוספים, וכשעברתי שם בחזוני הגיעו המים עד מתנייא [המותניים].

מבאן ואילך "וימד אלף" נוספים, ושם היו המים זורמין ושוטפין כ"נחל אשר לא אוכל לעבור". שאפילו לבירנין [ספינה] גדולה, אינה יכולה לעבור בו.

מאי טעמא קאמר הכי? מנין לו שאפילו ספינות אינן יכולות לעבור שם?

שנאמר בישעיה [לג כא] גבי מעיין זה: "וצי אדיר [ספינות גדולות] — לא יעברנו".

הרי להדיא שאין הספינות יכולות לעבור בו. ומפני מה לא יוכלו הספינות לעבור?

"כי גאו המים" [הוא המשך הפסוק דלעיל] מי שחור".

מהו "מי שחור"?

ומבאר הגמרא שמשמעותו כאילו כתיב תיבה אחת — "משחור".

לומר, שאפילו לשוט במים אי אפשר בנחל השוטף הזה.

"ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה" — זה ים של סמכו. ששבעה ימים סובבים את ארץ ישראל, ולארכע מהם יצאו מי המעיין הנזכר. וגלילה הקדמונה הוא "ים סמכו" הנמצא במזרחה של ארץ ישראל ועל שם קראה הכתוב "הקדמונה".

"וירדו אל הערבה" — זה ים של טבריא.

"ובאו הימה" — זה ים המלח.

"אל הימה המוצאים" — זה הים הגדול.

ולמה נקרא שמו "מוצאים"?

כנגד שתי פעמים שיצא ים זה להציף את העולם, אחד בדור אנוש, ואחד בדור הפלגה.

אמר רבי לעזר בשם רבי חנינה: בראשונה כשיצא הים בדור אנוש יצא עד מדינה ששמה קלבריא והיא במדינת צרפת, ובשניה — בדור הפלגה יצא הים עד כיפי [הסלעים] שבמדינת ברבריא.

רבי אחא בשם רבי חנינה אומר: בראשונה בדור אנוש יצא עד כיפי ברבריא, ושניה יצא עד עכו ועד יפו.

ודריש ליה מקרא דאיוב דכתיב: ויען ה' את איוב... ואומר: עד פה תבוא ולא תוסיף, ופה ישית בגאון גליך".

ומפרש לקרא הכי: "עד פה תבוא ולא תוסיף". "פה" כמו "כה". שאמר ה' לים עד פה תבא, והיינו עד עכו תבוא, ולא תוסיף להתפשט הלאה, לפי שעכו היא גבול ארץ ישראל.

לירושלים, ועד יושבי ירושלים — כשרים הם לטבילת נדה לטבול וליטהר מנידתה, ולמי הטאת.

אך בשטח הנהר הזורם מכאן ואילך — מי תערובת הם, שמתערבין מי גשמים במי המעיין. והילכך: כשרים הם רק לטבילת נדה, שטבילתה כשרה בין במעיין ובין במי גשמים. אך פסולים הם למי הטאת, מפני שדינם של מי חטאת לבוא רק מ"מים חיים". והיינו, מי מעיין, וכיון שנתערבו מי גשמים במעיין שוב אין הוא כשר למי חטאת.

אמר רבי אלעזר: לא לזה כיוון הכתוב. אלא כוונת המקרא היא שהמים הקולחים מבית דוד ועד יושבי ירושלים כשרים הם לטבילת נדה ולמי הטאת.

והמים הזורמים מכאן ואילך — מי קטפריסות הן [יורדים הם במדרון תלול מאד], ודינם של מים היורדין באופן זה שפסולין הם הן לטבילת נדה, והן למי חטאת, כיון שאינם נחשבים כמחוכרים למעיין מחמת כן, כמבואר בכמה מקומות, ש"קטפרס" אינו נחשב חיבור ואין המים שם מטהרין.

ומביאה הגמרא מקרא נוסף העוסק במעיין הנזכר.

כתיב ביחזקאל [מזו] בהמשך נבואתו על חזון מעיין זה:

"ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה, וירדו על הערבה, ובאו הימה, אל הימה המוצאים — ונרפאו המים".

ומפרשת הגמרא מקרא זה:

הנזכר: "בצאתיו וגבאי ולא ירפאו למלח ניתנו".

וקשה דבתחילה כתיב "ונרפאו המים", ואת אמרת בהמשך הדברים "ולא ירפאו המים"?

ומשנינן: אין כוונת המקרא לומר שאין מים אלו מרפאין. כי בודאי מרפאין הם כדכתיב בתחילה.

אלא, מקום הוא, ושמו "ולא ירפאו". ובא הכתוב לומר שלא יגיעו המים עד למקום הזה, הקרוי "ולא ירפאו", כי מקומות אלו "למלח ניתנו".

עוד כתיב שם בהמשך לפסוק זה: "ועל הנחל יעלה על שפתו, מזה ומזה, כל עין מאכל. לא יבול עלהו, ולא יתם פרוי, לחדשיו יבכר. כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה פרוי למאכל ועלהו לתרופה".

תני, אמר רבי יהודה: לפי שבכולם הזה תבואה עושה [גדילה] לשישה חדשים, שהרי בחשון זורעים את התבואה ובניסן כבר מביאים מנחת העומר מהתבואה החדשה. ואילו אילן עושה פירותיו אחת לשנים עשר חודש.

אבל לעתיד לבא, התבואה עושה לחדש אחד, ואילן עושה לשני חודשים.

מאי טעמיא ומקורו לכך?

דכתיב בהאי קרא: "כל עץ מאכל... לחדשיו יבכר". ומיעוט רבים שנים. נמצא שלעתיד לבא יבכרו האילנות פירותיהם אחת לחודשיים, וכיון שדרך התבואה לבכר במחצית הזמן מאילן, כמו שנתבאר, למדנו שלעתיד לבא עתידה התבואה לבכר אחת

"ופה ישית בגאון גליך". שאמר ה' לים: עד יפו אשית גאון גליך, ולא יותר. ו"פה" הוא כמו "פר".

ועתה חוזרת הגמרא לפרש את סוף המקרא הנזכר, שנאמר שם אחר שפירט הכתוב שמי המעיין האמור יוצאים אל ים סמכו וים טבריה וים המלח וים הגדול — "ונרפאו המים", שעל ידי שנכנסים בהם מי המעיין ירפאו המים שבימים אלו.

ומקשינן: הניחא ימא רבא [ים הגדול] וימא דמילחא [ויים המלח] שמייהן מלוחין, על כן יש צורך למי המעיין שירפאום בשביל למיתקן [שיתמתקו ממליחותם].

אלא ימא דטבריא וימא דסמכו — מה צורך יש לרפאותם שהרי מימיהן מתוקים.

ומשנינן: הא דנכנסו מי המעיין גם לימים אלו, הוא כדי לרבות דגתם, שעל ידי מים אלו הבאים מהמעין יתברכו מימיהם לגדל הרבה דגים.

דכתיב ביה: [ביחזקאל גבי מעיין זה] "למינה תהיה דגתם". ותיבת "למינה" מיותרת היא, שהרי פשיטא דלמינה תהיה. אלא בא קרא זה ללמדנו שלמיני מינים תהיה דגתם, ותהיה דגתם מרובה ביותר, מה שאין מצוי כן בשאר ימים.

תני אמר רבי שמעון בן גמליאל: מעשה שהלכתי לציידן. והביאו לפני יותר משלש מאות מיני דגים בתמחוי [בתבשיל] אחד.

כתיב בסיפא דקרא דלעיל "ונרפאו המים" על ידי מי המעיין.

וכתיב שם בהמשכה של הנבואה על המעיין

לחודש.

אמר רבי יוסי [בא לחלוק על דברי רבי יהודה]: לפי שבכולם הזה התבואה עושה לששה חדשים, ואילן עושה פירותיו לשנים עשר חודש. אבל לעתיד לבא התבואה עושה לחמשה עשר יום, ואילן עושה פירות אחת לחודש אחד.

שכן מצינו שעשתה התבואה בימי יואל לחמשה עשר יום. שהרי הגשם הראשון ירד באותה שנה בתחילת ניסן וגדלה בתבואה מהר, וקרוב ממנה מנחת העומר, הבאה בששה עשר בניסן. וכיון שתבואה מבכרת במחצית הזמן מאילן, למדים אנו שאילן מבכר לחודש אחד.

מאי טעמיה? כלומר, היכן מצינו כן ביואל?

דכתיב: [יואל ב'] "ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם, כי נתן לכם את המורה לצדקה, ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון". הרי, שהיורה ירד באותה שנה בניסן, ובששה עשר בניסן הביאו כבר את העומר.

ומקשינן: ומה מקיים [היאך מבאר] רבי יוסי לקרא "לחדשיו יבכר", שמשמע מיניה שאחת לחודשיים יוציא האילן פירותיו, [שהרי מיעוט רבים שנים] ולא אחת לחודש?

ומשינינן: רבי יוסי מפרש לקרא הכי "לחדשיו יבכר" — בכל חודש וחודש יהיה מבכר ולשון "חדשיו" היינו חודשים דעלמא.

והשתא מפרש לה לסיפא דהאי קרא, דכתיב: "והיה פריו למאכל ועליו לתרופה".

רבי יוחנן אמר: תרופה לשון פרי הוא. וקאמר קרא: תרפיה [הפירות] של אילנות אלו מציין עליה — נראין יותר מן העלין שבאילנות, לפי שמרובין הם מאד.

ומקשינן: וכי תרף לשון מזונה [מזון] הוא? והיאך אפשר לבאר דתרפיה היינו הפירות?

אלא ודאי ד"תרפיה" — לשון תרופה הוא. וכוננת הכתוב שעלין אלו מרפאים את מי שאוכלם.

ונחלקו רב ושמואל מהי התרופה שבעלין אלו:

חד אמר: להתיר פה שלמעלן, שהאלמים האוכלין עליהם אלו יהיו מדברים.

וחד אמר: להתיר פה שלמתן. שרחמן של העקרות האוכלות עלין אלו נפקד.

וכן נחלקו רבי חנינה ורבי יהושע בן לוי.

חד אמר: שעלין אלו מועילין להתיר פה עקרות, וחד אמר: להתיר פה אלמים. והיינו כרב ושמואל.

שנינו במשנה: לעומתן בצפון סמוכין במערב שער יכניה... ולמה נקרא שמו שער יכניה? שבו יצא יכניה בגלותו.

ומביאה הגמרא את המעשה שהיה עם יכניה [הוא יהויכין המלך] במקדש טרם יציאתו לגלות.

אתה מוצא בשעה שעלה נבוכדנאצר לכאן, לארץ ישראל, כדי לקחת את יהויכין מלך

הדא הוא דכתיב: "משא גיא חזיון [היא ירושלים, שהכל מסתכלין שם — רש"י תענית כט א]:

מה לך איפוא כי עלית כולך לנגות, תשואות מלאה, עיר הומיה, קריה עליזה. חלליך — לא חללי חרב, ולא מתי מלחמה", אלא שהרגו את עצמם.

הלכה ג מתניתין:

שלשה עשר שולחנות היו במקדש:

שמונה שולחנות של שיש היו בבית המטבחים, הנמצא בצד המזבח, שעליהן היו מדיחין את הקרביים של הקרבנות. ועשאו של שיש ולא של כסף כדי שלא יתעפשו, שהכסף טבעו לחמם, והשיש מצנן.

ושנים שלחנות היו במערב הכבש של מזבח החיצון. אחד מהן היה של שיש, ואחד מהן של כסף.

על של שיש — היו נותנים את האכרים של העולה אחר ניתוחם, עד שיקטירו הכהנים.

ועל שלחן של כסף — היו נותנים את כלי שרת הנצרכים לעבודת הקרבנות בכל יום, כמפורש במסכת תמיד [ג ד].

נצטוו הכהנים במקדש לסדר את לחם הפנים על השלחן שבהיכל.

וסדר מצוותו כך הוא:

כל שבת היו מסדרין שנים עשר לחמים על גבי שלחן הזהב שבהיכל, ועמו שני בזיכי לבונה, והיה הכל מונח עד לשבת הבאה.

לשבת הבאה, היו מסירין את הלחם

יהודה, שהמליכו במקום יהויקים אביו, ויעצו שריי בבל לסלקו.

בא וישב לו בדופני של אנטוכיא [במגרשה של העיר אנטוכיא].

ויצאה סנהדרין גדולה לקראתו, ואמרה לו: האם הגיע כבר הזמן הבית הזה ליחרב?

[ושאלוהו כן לפי שידעו מהנביאים שעתיד הבית ליחרב, ורצו לידע אם ביאתו עתה לארץ ישראל בשביל כך היא].

אמר להן נבוכדנאצר: לא להחריב הבית באתי. אלא, אותו שהמלכתי עליכם [יהויכין] — תנוהו לי, ואני הולך.

באו הסנהדרין ואמרו ליהויכין מלך יהודה: נבוכדנאצר בעי לך [חפץ בך].

כיון ששמע מהן כך, נטל יהויכין את המפתחות של בית המקדש, ועלה לגגו של היכל.

אמר לפניו: רבונו של עולם, לשעבר היינו נאמנים לך והיו מפתחותיך מסורין לנו. עכשיו, שאין אנו נאמנים — הרי מפתחותיך מסורין לך.

ופליגי תרין אמוראין מה היה באותה שעה שזרק המפתחות כלפי מעלה.

חד אמר: זרקן למעלה, ועוד לא ירדו.

וחד אמר: באה כמין יד מלמעלה, ונטלתן מידו.

יז-ב כיון שראו כל חורי [נכבדי] יהודה כן, שאין רצון המקום בעבודתם, ושנמס לב המלך בקרבן — עלו לראש גגותיהן, ונפלו ומתו.